

AZƏRBAYCAN KİTABXANAŞÜNASLIĞININ PATRIARXI,
AZƏRBAYCANIN "BAŞ KİTABXANAÇISI"

TAHİROV K.M.

*M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktoru,
Əməkdar mədəniyyət işçisi, professor*

Məqalədə Azərbaycan kitabxanaşünaslığının patriarxi, Əməkdar Elm xadimi, Əməkdar mədəniyyət işçisi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdcüsü, BDU-nun "Fəxri professoru", tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Alı oğlu Xələfovun fəaliyyətindən, onun Azərbaycanda Kitabxanaşünaslıq elminin banisi olduğundan, respublikamızda ali kitabxanaçılıq təhsilinin formalaşmasında və inkişafındakı danılmaz rolundan, elmi-yaradıcılıq fəaliyyətindən, bu gün bütün kitabxanaçıların və kitabxanaşünas alimlərin və tələbələrin stolüstü kitablarına çevrilən fundamental əsərlərindən, böyük kitabxanaçılar nəslinin yetişməsində göstərdiyi xidmətlərindən bəhs olunur.

Açar söz: Azərbaycan kitabxanaşünaslığının patriarxi, Abuzər Xələfov məktəbi, kitabxanaçılıq təhsili, Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyası

Azərbaycan təhsilinə, Azərbaycan elminə və Azərbaycan mədəniyyətinə ağır itki üz vermişdir. Azərbaycan kitabxanaşünaslığının patriarxi, çoxminli kitabxanaçılar ordusunun ağsaqqalı, bu gün kitabxana sahəsində çalışanların demək olar ki, hamısının müəllimi, müəllimlər- müəllimi, Əməkdar Elm xadimi, Əməkdar mədəniyyət işçisi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdcüsü, BDU-nun "Fəxri professoru", tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Alı oğlu Xələfov ömrünün 89-cu ilində vəfat etmişdir. Abuzər müəllim kimi insanlar heç vaxt ölmürlər, dünyalarını dəyişirlər, belə dahi şəxsiyyətlər öz əməllərilə, yaratdıqları və yazdıqları ilə, yetişdirdikləri və əlindən tutub elmin dolanbac yollarında addımlatdığı tələbələrinin hafizəsində əbədiyyətə qovuşurlar. Abuzər müəllim elmdə təkrarolunmaz məktəb- "Abuzər Xələfov məktəbi"ni yaradan, yeni cığır açan bir alim olmuşdur. Onun yaratdığı və dünya kitabxanaşünaslığında, xüsusilə yaxın xarici kitabxanaşünaslıq elmində hamı tərəfindən qəbul edilən elmi məktəb hələ neçə onilliklər ərzində öyrəniləcək və yaşayacaqdır. Elmin zirvələrinə yol açan, böyük elmi kəşflər edən alimlər, ziyalılar çox olmuşdur və indi də vardır. Ancaq bütöv bir elm sahəsini yaradan, yarım əsrdən çox bir müddətdə onu ayaqda saxlayan, ayrıca bir elm sahəsinin inkişafı onun adı ilə bağlı olan, bütöv bir elm sahəsinin və mütəxəssislər ordusunun ağsaqqalı olan alimlərimiz isə çox azdır. Bəlkə də barmaqla sayılacaq qədərdir. Abuzər müəllim məhz belə bir nəhəng şəxsiyyət idi. Böyük alimin özünün yazdığı kimi, bir vaxtlar "ayaqyalın" Qərbi Azərbaycanın Göyçə mahalının Cil kəndindən Bakıya gələn gənc oğlan kitabxanaçılıq ixtisa-

sını seçrkən heç təsəvvürünə belə gətirə bilməzdi ki, vaxt gələcək bu sahənin, bu elmin və bu ixtisasın yaşadıcısı, ağsaqqalı və sözün əsl mənasında "patriarxi" olacaqdır.

Həmişə həyatda da, elmdə də yeni cığır açmaq və hər hansı bir elm sahəsinin təkamül tarixini yazmaq, formalaşdırmaq çox çətin və həm də çox şərəfli olur və Ulu Tanrı bu yolu tutanlara şərəf və böyük uğur nəşib edir. Məhz Abuzər müəllim də çətinliklərdən qorxmayaraq bu yolu tutur və Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi sənəməsinə yaratmağa başlayır və bu sahədə ilk dəfə namizədlik və doktorluq dissertasiyası müdafiə edir, cild-cild kitablar yazır, tarix yaradıcılardan olur. Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq elminin təməlini qoyur, banisi olur, "Abuzər Xələfov Kitabxanaşünaslıq elmi məktəbini" yaradır. Bu gün 100 yaşlı Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq və İnformasiya fakültəsinin 4 kafedrasında, respublikamızın aparıcı kitabxanalarında çalışan 100-dən artıq elmi kadrların demək olar ki, hamısı, o cümlədən bu sülalənin müəllifi də "Abuzər Xələfov Elmi Məktəbinin" yetişdirmələridir. Heç təsadüfi deyildir ki, bu gün Abuzər müəllimi böyük fəxrə "müəllimlər müəllimi", "Alimlər müəllimi" adlandırılırlar. Yaşının bu çağında da o, BDU-nun ilk "Fəxri professoru" kimi, Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq elminin inkişafına öz töhfələrini verməkdə davam etmiş, kitabxanaşünas, biblioqraf və kitabşünas elmi kadrlarının hazırlanması işlərinə böyük həvəslə rəhbərlik etmiş, alimlərdən ordusunun yetişməsi işində öz tələbələrini ilə çiyin-çiyinə çalışmaqda davam etmişdir, öz elmi bilik və bacarıqlarını gənclərə həvəslə öyrətməyə çalışmışdır. Professor Abuzər Xələfov həm də Azərbaycanda kitabxanaçılıq təhsilinin də təşkilatçısı hesab olunur. Respublikamızda yeganə ali kitabxanaçılıq təhsili verən BDU-nun Kitabxanaçılıq və İnformasiya fakültəsinin 57 il bundan öncə Filologiya fakültəsinin nəzdində bir şöbədən müstəqil fakültəyə çevrilməsi təşəbbüsü də məhz Abuzər müəllimə məxsusdur və görkəmli alim 25 il fasiləsiz olaraq böyük uğurla dekan kimi həmin fakültəyə rəhbərlik etmiş, müxtəlif illərdə, hələ keçmiş sovetlər dövründə də o, bu fakültənin, ixtisasın BDU-dan qoparılmasına çalışan məmurların qarşısına sinəsinə sipor etmiş, nəinki bu ixtisasın hansısa başqa bir ixtisasın yedəyinə verilməsinə imkan verməmiş, burada yüz nəfərdən artıq alimin bu gün də çalışdığı 4 müstəqil kafedra yaradılmasına nail ola bilməmişdir. Bununla Abuzər müəllim Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq bir elm kimi təsdiq etdirməyə nail olmuşdur.

Abuzər müəllim 1963-cü ildən bu günlərədək BDU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrasına rəhbərlik etmişdir. Onun rəhbərliyi və xeyir-duası ilə onlarla mütəxəssis dissertasiya müdafiə edərkən elmlər doktoru və fəlsəfə doktoru alimlik dərəcəsi almışdır. Professor A.Xələfov kitabxanaşünaslıq-biblioqrafiyaşünaslıq elmi sahəsində mütəxəssis, elmi-pedaqoji kadrların hazırlığında da əvəzsiz rol oynamışdır. Ümumiyyətlə, o, Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq elmi sahəsində bir çox illərə imza atmış, kitabxana işinin tarixi, nəzəriyyəsi,

metodologiyası və aktual problemləri ilə bağlı geniş tədqiqatlar aparan 2 professor, 20-yə yaxın fəlsəfə doktoru və dosent yetişdirmişdir. Tanınmış alim, eyni zamanda 25 nəfər elmlər namizədi və elmlər doktorunun hazırlanmasında elmi məsləhəti və ya opponent kimi də xüsusi fəallıq göstərmişdir.

Prof. Abuzər Xələfovun Azərbaycan kitabxanaşünaslığı tarixində ən böyük xidmətlərindən biri və bəlkə də birincisi, ilk dəfə olaraq Azərbaycanda kitabxana işinin tarixinin tədqiqindən ibarətdir. Qədim şumer tayfalarından başlanmış, bu günümüzdə də Azərbaycanda kitabxana işinin tarixini zərgər dəqiqliyi ilə araşdıran böyük alimin yazdığı çoxcildlik "Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi" kitabı yarım əsrdən artıq bir müddətdə bütün kitabxana işçilərinin, kitabxanaşünaslıq sahəsinin bütün tədqiqatçılarının stolüstü kitabına çevrilmişdir və neçə-neçə onilliklər boyu bütün kitabxanalar nəslinin yetişməsinə də əsərlər öz əhəmiyyətli rolunu oynayacaq və müəllifinə şərəf və şöhrət gətirərək, onu tarixdə və onu tanıyanların, tələbələrini xatirində yaşadacaqdır.

Bu gün milli mənsəvi dəyərlərimizin saxlanı yerini, mənasıvəyət məbədi hesab olunan Azərbaycan Milli Kitabxanasının tarixinin də ilk tədqiqatçısı məhz prof. Abuzər Xələfov olmuşdur və onun "Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi" çoxcildliyində Milli Kitabxananın təşkilatçıları üçün göstərilən səylər, həmin kitabxananın yaradılması və inkişafının sonrakı mərhələləri böyük fədakarlıqla arxiv sənədləri əsasında tədqiq olunmuş və böyük sevgi ilə qələmə alınmışdır. Hətta 2013-cü ildə Azərbaycan Milli Kitabxanasının 90 illik yubileyi ərəfəsində Abuzər müəllimin "M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası" adlı kitabı nəşr olunmuşdur.

Abuzər müəllim həm də dövrün, zamanın fəvqündə gedən alim olmuşdur, hətta ömrünün son günlərində müasir dövrdə kitabxanaşünaslığın qarşısında duran vəzifələrdən, informasiya cəmiyyətində kitabxanaların yeri və funksiyalarında bəhs edən "Kitabxana və cəmiyyət", "Kitabxanaların kompüterləşdirilməsinin əsasları" kimi elmi əsərlərini və monoqrafiyalarını da yazmışdır. Yaşının kifayət qədər olmasına baxmayaraq Abuzər müəllim ömrünün son günlərində yazıb-qaratmış, ömrünün ən gözəl illərini həsr etdiyi və əbədi olaraq əhdi-peyman bağladığı Bakı Dövlət Universitetinin 100 illik yubileyi ərəfəsində "Bakı Dövlət Universitetinin Elmi Kitabxanasının 100 illiyi" adlı 270 sahəlik monoqrafiyası nəşr olunmuşdur.

Ümumiyyətlə, Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki, prof. Abuzər Xələfov çox məhsuldar alim olmuşdur. Onun Azərbaycan Milli Kitabxanası tərəfindən nəşr olunan iki cildlik biblioqrafiyasında görkəmli alimin qələmindən çıxmış 100-ə yaxın kitab, proqram və monoqrafiya, 400-ə yaxın elmi məqalə, habelə Abuzər müəllim haqqında yazılan 500-ə yaxın müxtəlif yazılar öz əksini tapmışdır.

Prof. Abuzər Xələfovdan sonra Milli Kitabxananın tarixinin sonrakı inkişafı dövrlərini tədqiq edən bütün müəlliflər, o cümlədən dos. Almaz Abba-

sova və bu sətirin müəllifi də öz əsərlərində Abuzər müəllimin tədqiqatlarına əsaslanmışlar və zənnimizcə, hələ bir çox onilliklər ərzində bu ənənə davam edəcəkdir.

Prof. Abuzər Xələfov həm də böyük elm və təhsil təşkilatçısı idi və uzun illərdir ki, (1972-ci ildən bugünədək) Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin Elmi-Metodik Şurasının "Kitabxanaşünaslıq, bibliografiyaşünaslıq və kitabşünaslıq" bölməsinin sədri olmuşdur, kitabxanaçılıq təhsili sahəsində bütün proqramların və digər elmi-metodik materialların hazırlanması işlərində rəhbərlik etmişdir. Eyni zamanda uzun müddət Təhsil və Mədəniyyət nazirliklərinin Kitabxana şuralarının da üzvü olmuşdur.

Abuzər müəllimi əbəs yərə bütün Azərbaycan kitabxanaçılarının ağsaqqalı adlandırmırlar, çünki bu gün ölkəmizin 10 mindən artıq kitabxanalarında çalışanların demək olar ki, böyük əksəriyyəti bu böyük alimin tələbələridirlər, onun xeyir-duası ilə həyata vəsiqə almışlar, elmimizin və mədəniyyətimizin inkişafı yolunda uğurla çalışırlar.

Abuzər müəllimin Azərbaycan Respublikasında təhsilin, elmin və mədəniyyətin inkişafındakı xidmətləri respublikamızın rəhbərliyi tərəfindən, o cümlədən xalqımızın Ulu Öndəri Heydər Əliyev tərəfindən və həm də onun elm, mədəniyyət, təhsil siyasətini böyük uğurla davam və inkişaf etdirən cənab Prezidentimiz İlham Əliyev tərəfindən çox yüksək qiymətləndirilmişdir. Görkəmli alim "Əməkdar mədəniyyət işçisi" və "Əməkdar elm xadimi" fəxri adları ilə, "Şərəf" və "Şöhrət" ordenləri ilə təltif olunmuşdur, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdüçüsü olmuşdur.

Prof. Abuzər Xələfovün 85 illik yubileyi təntənəli şəkildə bütün respublikamızda, o cümlədən Milli Kitabxanada da çox böyük təntənə ilə qeyd olunmuşdur və bu yubiley çərçivəsində keçirilən tədbirlərin birində Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Naziri cənab Əbülfəs Qarayev Abuzər müəllimi Azərbaycanın "Baş Kitabxanaçısı" adlandırmışdır. Zənnimizcə, ölkəmizin 20 minlik kitabxanaçılar ordusunun önündə gedən, hamımızın ağsaqqalı, Azərbaycan kitabxanaşünaslığının patriarxi, tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Xələfov bu adı ləyaqətlə daşımağa haqqı olan bir alim, ziyalı olmuşdur!

Amansız ölüm onu sıralarımızdan aparsa da, onun əziz xatirəsi onu tanıyanların, onunla çiyin-çiyinə çalışan və onun yetişdirdikləri mütəxəssislərin və alimlərin xatirində daimi yaşayacaqdır!

**ПАТРИАРХ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО БИБЛИОТЕКОВЕДЕНИЯ,
«ГЛАВНЫЙ БИБЛИОТЕКАРЬ» АЗЕРБАЙДЖАНА**

ТАХИРОВ К.М.

РЕЗЮМЕ

В статье рассказывается о деятельности патриарха азербайджанского библиотековедения, Заслуженного деятеля науки, Заслуженного работника культуры, персонального пенсионера Президента Азербайджанской Республики, «Почетного профессора» БГУ, доктора исторических наук, профессора Абузара Али оглы Халафова, являющийся основоположником библиотековедения в Азербайджане, а также о его неоспоримой роли в формировании и развитии высшего библиотечного образования в стране, о научной и творческой деятельности, о его фундаментальных трудах, которые стали сегодня настольными книгами всех библиотекарей, библиотекovedов и студентов, о неценных заслугах в формировании будущих великих библиотекарей.

Ключевые слова: патриарх азербайджанского библиотековедения, школа Абузара Халафова, библиотечное образование, Международная Академия Информатизации.

**PATRIARCH OF THE AZERBAIJAN LIBRARY SCIENCE
"CHIEF LIBRARIAN" OF AZERBAIJAN**

TAHIROV K.M.

SUMMARY

The article provides information about the activities of the patriarch of the Azerbaijan Library science, Honored Scientist, Honored worker of culture, Honorary pensioner of the President of the Republic of Azerbaijan, "Honorary Professor" of the BSU, Doctor of historical sciences, and the founder of Library science in Azerbaijan professor Abuzar Ali oglu Khalafov, as well as his undentable role in the formation and development of higher librarianship education in the Republic, his scientific and creative activity, his fundamental works that have become table books of almost all librarians and library scientists, and his services in the development of a generation of great librarians.

Key words: Patriarch of the Azerbaijan library science, The Abuzar Khalafov school, librarianship education, International Informatization Academy